
ÖTÜKEN

EVREN, YARATILIŞ VE KÖKEN MİTLERİ

Mahir Şanlı

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1427
KÜLTÜR SERİSİ: 832

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-831-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Resimleyen: Aslıhan Kübra Coşgun

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Baskı: Karakış Basım Matbaa Ambalaj ve Reklam San.Tic.Ltd.Şti.
Matbaa Sertifika Numarası: 33820

İstanbul- 2019

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

MAHİR ŞANLI: Kökleri Ahıska'ya dayanan, aslen Karslı olan yazar Belçika'da ikamet etmektedir. 1977 yılında İstanbul'da doğmuş ilk ve orta öğrenimini yine İstanbul'da tamamlamıştır. Makina ressamlığı bölümünü bitirdikten sonra Kafkas Üniversitesi'nde işletmecilik üzerine öğrenimine devam etmiştir.

Lise yıllarından itibaren yazmaya başlayan Mahir ŞANLI'nın ilk basılı eseri 2008 yılında çıkan *Nostradamus ve Türkiye'nin Geleceği* adlı inceleme kitabıdır. Yazar bu kitabında Fransız kâhin Michel de Nostradamus'un Türkiye ile alakalı kehanetlerini bir araya getirerek Türk okura sunmuştur. 2009 yılında yayınlanan *Alpaslan'a Mektuplar* adlı derlemesi ise Galatasaray camiası için önemli bir yere sahip Alpaslan Dikmen anısına hazırlanmıştır. 2016 yılında ise ilk romanı olan *Umut*'u okuyucuyla buluşturmuştur. Ara vermeden başladığı ikinci romanı *Talih*'i de bir sonraki yıl, 2017 Kasım'ında yayıma hazırlamıştır. Her iki romanda da yazarın mitolojiye olan tutkusu gözlemlenmektedir. Bu tutku önce Mitoloji Dünyası adlı platformun doğmasına, bu sayede de mitoloji tutkunlarının bir araya gelmesine vesile olmuştur. Elinizdeki kitap bu tutkunun bir yıllık sıkı çalışmayla buluşması neticesinde ortaya çıkmıştır.

Kendine ait internet sitesinde edebi yazıları bulunan ve bunun yanı sıra *İhtar* ve *Bağımsız Gazete* adlı gazeteler ile *Kendine Doğru* ve *Kars*'a adlı dergiler için de yazılar kaleme alan Şanlı evli ve iki çocuk sahibidir.

Kıymetlimiz
Mert Keser'e ithaf olunur...

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

Giriş 11

Her Şeyden Önce Su Vardı...
Türk-Altay Mitolojisi 23

Başlangıçta Yalnızca Kaos Vardı
Yunan Mitolojisi 31

Önce Apsû ve Tiamat Vardı
Mezopotamya Mitolojisi 39

Kalevala'da Yaratılış
Fin Mitolojisi 49

Her Şeyden Önce Ulu Ruh Maheo Vardı...
Kızılderili Mitolojisi 59

Her Şeyden Önce Deniz Vardı
Maya Mitolojisi 65

Önce Buz ve Alev Vardı
İskandinav Mitolojisi 71

Önce Hiçlik Vardı...
Çin Mitolojisi 79

Başlangıçta Yer ve Gök Birdi...
Japon Mitolojisi 87

Başlangıçta Kristal Bir Yumurta Vardı
Slav Mitolojisi 95

Var Olan Yalnızca Sonsuz Bir Hiçlikti
Hint Mitolojisi 103

Başlangıçta Yalnızca Zervan Vardı
Fars Mitolojisi 109

Önce Nun Vardı
Mısır Mitolojisi 117

Her Şeyden Önce Void Vardı
Kelt Mitolojisi 125

Kutlu Soy
Türk-Altay Mitolojisi 133
Mevsimler Nasıl Oluştu?
Yunan Mitolojisi 141
Bilgeliğin Bedeli
İskandinav Mitolojisi 149
Dünyanın Aydınlığa Kavuşması
Kızılderili Mitolojisi 157
Ölümün Ortaya Çıkışı
Maori Mitolojisi 167
Fintan Mac Bochra
Kelt Mitolojisi 175
Yeniden Doğuş
Mısır Mitolojisi 183
Prometheus ve İnsanlık
Yunan Mitolojisi 191

SON SÖZ 199
KAYNAKÇA 203

İnternet Üzerinden Faydalanılan Kaynaklar 204

ÖNSÖZ

MİTOLOJİNİN bütün dünyada, özellikle de Batı dünyasında hayli ilgi gördüğü yadsınamaz bir gerçektir. Buna rağmen ülkemizde hak ettiği ilginin çok gerisinde kaldığını da söylememiz gerekir. Türk mitolojisini daha fazla insanla buluşturmak için çıktığımız yolculukta aslında mitolojinin bütün olarak ülkemizde ihmal edildiğini fark ettik. Bu durumun nedenlerini sorguladığımızda ise bizi bu kitabı yazmaya iten sonuca ulaştık: Geniş kitlelere hitap eden yayın eksikliği.

Mitoloji üzerine yazılmış ya da tercümesi yapılmış eserlerin neredeyse tamamı mitolojiyi akademik boyutta ele alan yayınlar. Hâliyle bu durum eserlerin dilini okuyucu nezdinde ağır kılıyor. Dolayısıyla o eserleri alıp okuyan kesim ya öğrenci ya da konuya özel ilgisi bulunan az sayıda insanla sınırlı kalıyor. Bu çemberi yarıp mitolojiyi daha geniş kitlelerle buluşturmak için (Dünyadaki örnekleri de göz önüne alarak) en doğru yöntemin, okurken keyif verecek, aynı zamanda ait olduğu mitoloji ve kültürü de olabildiğince içerecek mitleri bir araya getirmek ve onları akıcı bir dille okuyucuya sunmak olduğuna kanaat getirdik. Bu düşünceden yola çıkarak, meşakkatli ve bir o kadar da keyifli bir işe soyunduk.

Bir serinin ilk kitabı olarak kaleme aldığımız bu kitapta evrenin ve insanlığın başlangıcını, toplumların, inanışların ve kimi toplumsal kuralların kökenlerini anlatan mitlere yer vermenin daha uygun olacağını düşündük. Farklı uluslara ait bu mitleri art arda okudukça aralarında ne denli benzerlikler olduğunu fark edeceksiniz.

Toplumlar arasındaki etkileşimleri salt "X mitolojisi, Y mitolojisinden almış" çıkarımıyla açıklamanın yeter-

siz olduğu kanaatindeyiz. Bu konuya bu denli sıradan ve küçümseyici bakmamak gerektiğine inanıyoruz. Bu inanç ve tercihimiz de, farklı mitolojileri bir araya getirerek sunduğumuz bu kitabın çıkış noktasını oluşturuyor.

Umuyoruz ki "Mitoloji Dünyası"nın büyüleyici diyarlarında yapacağınız bu yolculuk sizleri keyiflendirecektir…

Bu eserin ortaya konmasındaki katkılarından dolayı:

Projeye başından beri inanan ve destek olan Ötüken Neşriyat'ın editörü Ayşegül Büşra Çalık'a,

Kitabın taslak aşamasından son kontrolüne dek gösterdiği özverili çalışmadan dolayı daimi editörüm Özlem Özlü'ye,

Mitoloji Dünyası ailesi üyeleri: Kübra Türlü, Mete Korkmaz, Nur Avcı, İlkin Tuğçe, Oğuz Hasan Sönmez ve Sinem Ertem'e,

İlk okumalar için: Gülcan Havva Eraslan ve İrem Tunay'a,

Çizimleriyle kitaba renk katan Aslıhan Kübra Coşgun'a,

Ve beni yazma konusunda her daim yüreklendiren, yazım aşamasında desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürler ediyorum.

İki yıllık emeğimizin siz kıymetli okurlar tarafından taçlandırılacağı ümidiyle…

Mahir ŞANLI

GİRİŞ

MİTOLOJİ kelimesi Yunanca kökenlidir. Mitos (hikâye) ve logos (söz/akıl) kelimelerinin birleşmesinden oluşur. "hikâyelerin sözü" olarak tercüme edebiliriz. Mitler toplumların "Neden? Nasıl?" gibi sorulara ürettikleri ilk cevaplardır.

Mit günümüzde **"doğruluğu şüpheli söylentiler"** mânâsında da kullanılmaktadır. Bu hâlin en bilinir örneği İngilizce ***"Urban myth"*** sözüdür. Keza bu deyim ***"şehir efsanesi"*** olarak dilimizde de yer bulmuştur. Bu anlamıyla mitlere ve mitolojiye yaklaşmak bizi çok yanlış sonuçlara götürecektir. Mitler insanlığın kadim hikâyeleridir. Bu hikâyeler aynı zamanda ait oldukları toplumların uygarlık düzeyinin de bir göstergesidir. İlkel mitolojik hikâyeler gerek anlatım şekli gerekse de muhtevası açısından incelendiğinde; sonraki çağlara ait mitlere göre hayli farklılıklar arz ettiği görülür. Hikâyeler daha yalın, daha basittir. Fakat buna karşın o mitlerde dahi insanın bilmediği şeyleri izah gayretini gözlemlemek heyecan vericidir.

Toplum gelişimine paralel olarak mitoloji de gelişmiştir. Sözlü anlatım yazıya dökülmüş, yazılı metinler oyunlara dönüşerek sahnelenmiştir. Bu sayede mitlerin kaybolmasının önüne geçilmiştir. Buna farklı bir açıdan bakıldığında da mitolojinin ilerleyişinin yazılı hâle geldikten sonra durmuş olduğu, gelişimin yazıya döküldüğü an dondurulduğu da söylenebilir. Ne var ki insanoğlu her daim yeni ufuklara yelken açmayı başarabilmiştir. Mitolojideki sabitlenme ile önüne set çekilen hikâye kültürü farklı edebiyat türlerinin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur.

Her toplumun yaratılış hakkında sorduğu **"Neden? Nasıl? Ne zaman?"** gibi sorulara verdiği kendine has cevaplar özgün hikâyeleri meydana getirmiştir. Dolayısıyla da her toplum bu hikâyeler etrafında kendi mitolojisini oluşturmuştur. Mitolojik hikâye ve karakterler birbirlerine eklemlenerek geniş bir bütünü oluşturmuşlardır. Mitler aynı zamanda ait oldukları toplumların karakterini de yansıtırlar. Toplumları anlamak isteyenler için mitlerden daha doğru bir yol yoktur. Mitolojiyi anlamak ait olduğu toplumu anlamaktır.

Örneğin Japon mitolojisine baktığımızda denizlerle ilgili birçok anlatı karşımıza çıkar. Su perileri, su altındaki saraylar, balığa dönüşen insanlar… Sonra devasa dalgalar, depremler, su baskınları, kaybolan balıkçılara rastlarız. Ada toplumunun sorunları, merakları, umutları mitlerinde bir bir arz-ı endam eder. İskandinav mitolojisine baktığımızda ise sertliği olanca şiddetiyle hissederiz. İklimin insanların karakterlerine, insanların karakterlerinin ise hikâyelerine yansıdığına şahit oluruz. Yunan mitolojisi ise diğer örneklere göre daha nahif kalır. Felsefî bakış açısı, doğayı ve insanı bu bağlamda anlama çabası, insanî zaafların tanrı ve tanrıçalardaki tezahürü mitlere yön verir.

Mitler aynı zamanda kutsal metinlerdir. Yalnızca özel günlerde, seçilmiş kişilerce okunmaları onları başta masallar olmak üzere diğer metinlerden ayıran en önemli iki özelliktir. Evrenin, dünyanın, tanrıların, insanların hatta zaman zaman en önemsiz canlıların bile başlangıçları bir mantık çerçevesinde bu mitlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında ritüeller, ayinler, özel önem atfedilen günler vasıtasıyla da halka nesiller boyu öğretilegelmiştir. Mitlerdeki kişiler olağanüstü yeteneklere sahip doğaüstü varlıklardır. Keza hayvanlar ve bitkilerde de bu doğaüstü özelliklere sıkça rastlanır. Tüm bu anlatımlardaki olağandışılık insanların, hayatın olağan akışını izah etmede kullandıkları enstrümanlar olarak karşımıza çıkarlar. Başta belirttiğimiz iki kıstas mit ve masal ayrımını yapmamızı kolaylaştıracaktır**: Tanrılarla ve ezel ile ilgili olması, özel günlerde okunması.**

Mitolojik hikâyeleri günümüz mantığıyla anlamaya çalışmak nafile bir çaba olur. Mitte anlatılan hikâye tamamen mantığa ters gelebilir ancak bu mitin **"gerçekliğine"** hiçbir şekilde zeval getirmez. Çünkü mitte işlenen hadiseyi akılla, bilimle izah etmek gibi bir zorunluluk yoktur. Mitlerde önemli olan ana fikirdir. Ana fikre odaklanmak, hikâyenin alt metnini